

A TÁTIKA BAZALTBARLANGJAI

ESZTERHÁS ISTVÁN

Iktimér

ABSTRACT: Basalt caves of Tátika Hill. - Tátika is a basalt hill of double cone-frustum types settled onto sand in the western part of Bakony Mountains. As a result of its special erosion Tátika Hill is surrounded by steep walled rock-brink. Caves were formed in this brink Altogether 7 caves are known here. Genitically all of them had either tectonic or atectonic formation.

Bevezetés

A Tátika a Bakony nyugati részét alkotó vulkánikus hegycsoport legmagasabb, központi és így névadó tagja. A Tátika-csoport bazalttakarós tanuhegyeit a Keszthelyi-hegységhez soroljuk. A Tátika hegye megyei jelentőségű természetvédelmi terület. Nem hivatalosan deklarálva ugyan, de hazánk legrégebbi természetvédelmi területe/néhány évtizedes megszakítottasággal/ - melyet már a múlt században Festetics Pál nagy hozzáértéssel védett, ápolt és gondozott.

A Tátika morfológiai részei a genetikai különbözőségeket tükrözik. Alapját 280 - 320 m tengerszint feletti magasságig felső pannon /Unio wetzleri-s szint/ homokos rétegek alkotják. Erre települtek több szakaszban a vulkáni rétegek. Az első fázisban fekete, oszlopos elválású bazaltot adó igen heves kitörésű részvulkáni tevékenység alakította ki az un. Alsó-Tátika széles platóját. Az Alsó-Tátika mintegy 40-50 m vastag bazaltmeza, legmagasabb pontja a nyugati oldalon levő Szentkereszt /345 m/ sziklafok, déli orma a Tinóállás /vagy Tinószállás, Tinóhálás - 315 m/. A második eruptív fázis kevés törmelékzórással kezdődött, majd szürke réteges bazaltot szolgáltató már kevésbé heves centrális vulkáni tevékenység volt. A vulkán centruma a korábbi hasadékon vándorolt. Előbb a már meglévő Alsó-Tátikai-plató déli központjára szórt tufavá alakult törmelék, majd ettől északabbra szürke bazaltból felépítette a hegy legmagasabb kupját, a Vár-kupot /Felső-Tátika, Tátika-Várhegy - 413 m/. Valamivel később, tovább észak-északkelet felé vándorolva a vulkán centruma, szintén szürke bazaltból létrehozta a külön névvel nem illetett két kisebb, az előbbihez hasonló kupot /398 m és 393 m/, valamint elkülönülve, távolabb a Farkas-hegy /377 m/ hosszanti halmát. A vulkán utolsó eruptív működése során kevés vörös - barna habos bazaltot /kenyérkövet/ préselt kráteri felső zónájába. E szürke bazaltból álló kupok meredeken emelkednek ki az Alsó-Tátika fennsíkjaiból, megadva a Tátika jellegzetes kettős csomkakup-formáját. A posztbazaltmozgások és a lepusztulás tekintélyes törmelékgyűrűt vontak mind a Felső-, mind az Alsó-Tátika szálbanálló bazaltpereme köré. Az Alsó-Tátika fennsíkján un. bazaltdolinákat találunk - az egyiken kis tó foglal helyet. A pleisztocén vékony lösz-takarója nagyjából már lepusztult, napjainkban már csak a keleti hegyláb vidékén található belőle kevés takarófoszlány.

A Tátika bazaltjai petrográfiaiilag alaposan elemzett kőzetek /Tomenowszky, Harwood és mások/, melyet itt most nem kívánok részletezni, csupán egy-két jellemző eltérést emelnék ki más bazaltokkal való összehasonlításuk után. A finomszemcsés erősen tömött, oszlopos elválású fekete bazalt essexitgabbrodiorit típusu bazanit. Fő tömegét az agyit adja, zeolitok nemcsak a hólyagokban, de az alapkőzetben is megtalálhatóak. 2-3 mm nagyságu olivin szemcsék vannak benne, valamint mind a kőzetelegyben, mind a zárványokban több a kalcit, mint más dunántúli bazaltok esetében. A kőzetörlemény tömény HCl-ben pezseve oldódik és kb. 25 %-a oldatba megy /ez oldatban a legjelentősebb összetevő a CaO és a MgO/.

A Tátika barlangjai az Alsó-Tátika többnyire meredek peremlépcsőjében találhatók. Genetikájukat illetően tektonikus és atektonikus keletkezésű barlangok. A bazaltperemben fellépő feszültségek okozta törések, elmozdulások és omlások alakították ki a barlangokat.

1. Remete-barlang

Egyéb elnevezései: Tátikai-remetebarlang, Tátikai-barlang, Tátika bazaltbarlangja, Tátikai-kőlik, Kőlik, Kűlik, Tátikai-hasadékbarlang / a legutóbbi megnevezés az elnevezés, mert a hegy tulsó oldalán lévő barlang elfogadott nevével azonos !/

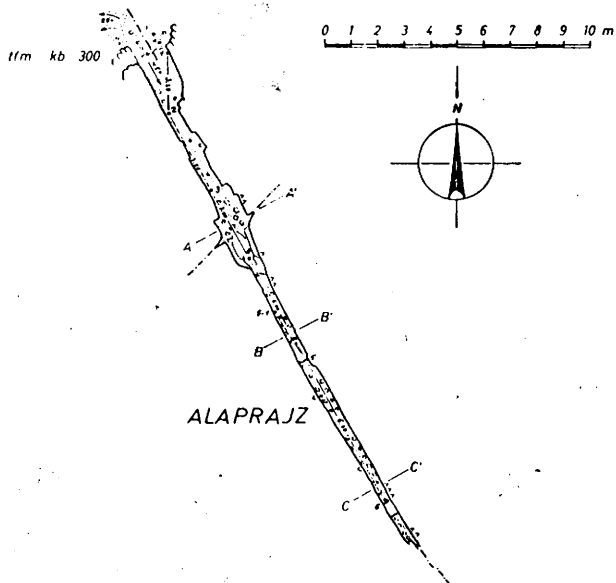
A Keszthely-sümegei ut mentén, Zalaszántó és Bazsi között van Hidegkútpuszta /autóbuszmegálló, autóparkoló, forrás/, mely kiindulási pontunk lehet a barlang felkeresésénél. Hidegkútrol az országos kék turistajelzést követve menjünk kelet felé, a Tátika irányába. Előbb erdészeti üzemi úton, majd szekérunton haladunk, melyet kétszer keresztes a kék+kereszt/ jelzésű ösvény. A második kereszteződésben térjünk rá jobbra /dél felé/, majd az ösvényt elhagyva az erdőben a balra egyre emelkedő törmeléklejtőn a Szentkereszt aljába, az impozáns magas bazaltfal tövébe érünk. Kövessük a bazaltfal vonalát dél felé az uttalan, bozótos törmelék felső zónájában /valamikor e részen vezetett a zöld, illetve a zöld + jelzésű turistaösvény - néhol még látható a jelzés, de már teljesen járhatlan/. Elhaladva néhány szép, oszlopok alkotta bazaltformáció mellett /Legyező, Gótikus kapu/ 300 m után érünk a Remete-barlang észak felé néző bejáratához. A barlang igen régóta ismert üreg, története a régmúlt homályába vesz. Valószínűleg a Tátika és Zalaszántó közötti Tatar-kuti-rét halmaiba temetkezett hallstattkori nép is ismerte. A középkorba nyulik vissza Kisfaludy: Tátika mondája, mely először említi. Az Alsó-Tátika korai védősáncait /i.e. a II. évezred/ és a Felső-várát építők, használtak is /1242-45 között építette Tátika főnemes/ megtalálhatták. A múlt század derekától aztán megjelenik neve a turisztikai, az ismeretterjesztő irodalomban, valamint a szakpublikációkban, de részletes leírást nem olvashatunk róla.

1,20 m széles, 3 m magas bejáratát 45° lejtésű 3,20 m hosszú, egyre alacsonyodó akna követi. Az akna aljától 3,50 m hosszú, 50 cm széles és ugyanilyen magas kuszófolysós vezet tovább a barlang egybefüggő hatalmas repedésjáratába. A barlangot alkotó repedés iránya megközelítőleg 330° - 150°. - A korábbi írások északi, vagy északkeleti irányúnak adják meg. - A bizonytalanság, az eltérés abból adódik, hogy a befoglaló kőzet vastartalma magas, emiatt a kompassz mágnesűjét eltéríti. Mi, miután észleltük az előbb említett jelenséget, a barlang repedésének irányát az üregből kihuzott zsinór Naphoz való tájolásával határoztuk meg /optikai műszer hiján bizonyára néhány fok pontatlansággal, de a mágneses módszertől sokkal pontosabban/. A barlangot alkotó repedés nem egészen függőleges, hanem fölfelé mérve 10-12°-ot kelet felé eltér. A barlang repedésmenti vízszintes kiterjedése 21,30 m, függőleges kiterjedése 20,40 m, szélessége viszont csak átlagosan 40-50 cm. A fekete oszlopoktól bordázott szűk repedésben az ember fényképalbum lapjai közé szorult hangyának érzi magát. A barlang legszélesebb része mindjárt a bejárat kuszófolysós után van, itt a szélesség 120 cm egy 3 m-es szakaszon, de a magasság túl van a 10 m-en. A további szakaszon a közepre beszorult kővek osztják meg, melyben 50 cm-es a szélesség. A repedés első zónájában célszerű továbbhaladni a nagyjából 40°-os lejtésű törmeléken fekvő /6 m hosszban/, melyből aknák nyílnak lefelé. Ez aknákat veszélytelenül át lehet lépni, mert a szűk repedésben könnyű kitámasztania magát az embernek. Az első, kisebbik akna 2 m-t huz lefelé a bejáratnak hajolva, a második már 7 m-es - szintén a bejárat felé tartó mélyülés. Ez utóbbi aknában van a barlang legmélyebb pontja 12 m-rel a bejárat alatt. A második akna peremétől kissé lankásabban, 20°-os lejtéssel haladhatunk tovább oldalt fordult testtel a már csak 40 cm szélességű, 6-10 m magas repedésben 6,50 m-t a következő aknáig, melyen túl már csak 2 m-t lehet előrehaladni. A végponti akna 3 m-es és ugyancsak a bejárat felé hajlik. A végpontnál 20-25 cm-es a szélesség, így ezen továbbjutni lehetetlen. A végpont körül a mennyezet is alacsony - beszorult kővek alkotják, melyek részei között még néhány méter lehet fölfelé és előre is bevilágítani. A barlang összhossza 39,20 m. Bejárásához egyszerű barlangjáró alapfelszerelés, lámpa szükséges.

A barlang genetikailag a vulkáni kőzetekben másodlagos uton létrejövő üregek csoportjába tartozik, ezen belül pedig tektonikus keletkezési barlangnak tekintjük. A repedés alkotta barlang kialakulását azzal magyarázzuk, hogy a bazaltmeza pereme meredek falat alkotva leszakadozik, mert a homokos réteggel való alátámasztása instabil. A meglazult alátámasztás következtében feszültség lép fel a bazaltperemben, mely előbb-utóbb megreped. E repedések egy része párhuzamos a perem síkjával, más része erre merőleges. A bazaltperemmel párhuzamos repedések mentén többnyire leomlik egy-egy bazaltszelet a törmeléklejtőt növelve anyagával. A Remete-barlang képződésénél nem ez, hanem a ritkább eset fordul elő. A repedésel elvált bazaltszelet nem omlott le, hanem csupán alja csuszott ki jobbra és lefelé, teteje pedig nekitámaszkodott a szálban maradt részekhez. E keletkezés jól szemlélhető a barlang hasadékfolyósójában. A repedés az oszlopok mentén alakult ki, így a barlang fala az oszlopoknak megfelelően "bordázott" A két fal bordázottsága egybeillő, de egymástól átlagosan 40-50 cm távol van-

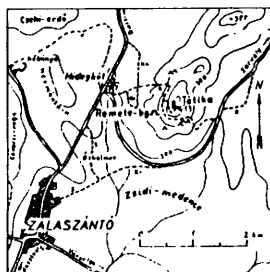
ZALASZÁNTÓ, ALSÓ-TÁTIKA

REMETE-BARLANG

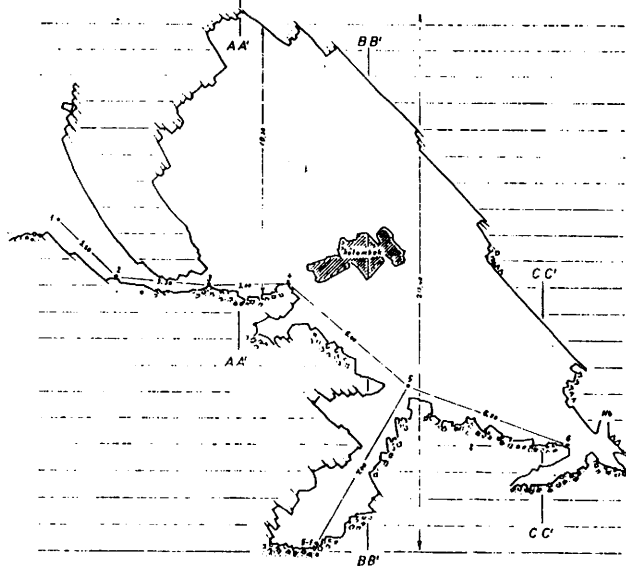

Felmérte:
Eszterhás István
Somlai Csilla
1985. április 27-én
A térképet szerkesztette:
Eszterhás István
Összhossza: 39,20 m
Vertikális kiterjedés: 20,40 m
Horizontális kiterjedés: 21,30 m

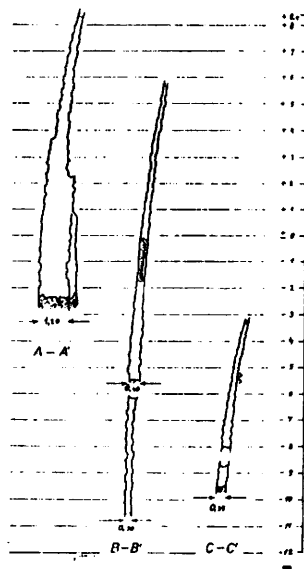
HELYSZINVÁZLAT

330°-150° IRÁNYÚ METSZET

KERESZTSZELVÉNYEK

A térképeket Eszterhás István rajzolta

nak és a nyugati fal 25 cm-rel lejjebb van. A bazaltszelet megcsuszása tehát, az előbbi adatoknak megfelelő elmozdulás után viszonylag stabilitásba került létrehozva a barlangot. Két féle mésztartalmú ásványi képződmény is előfordul a barlangban. Cseppkőkéregződés a barlang kiszélesedő része után több helyen is található - az oldalfalat néhány mm-esen borítva, valamint a főte repedésiben, olykor 1,5 cm-es vastagságban. A cseppkőkéreg megvizsgálva azt tapasztaltuk, hogy majdnem teljesen kalcitból áll. Savban 97,58 %-a oldódik, maradékában kevés Fe_2O_3 -t és bazaltmorzsákat találtunk. A másik képződményfélét pontosan megnevezni nem tudjuk. Leginkább az édesvízi mésztufához hasonlít. Színe világosabb és sötétebb tojáshejszín. Szögletes kristálycsomók összeállt halmaza alkotja, kívülről finomabb porózus meszes hártya borítja. A különböző helyekről származó minták savban 94-96 %-ban oldódnak. Ilyen meszes konkréciók olykor 5-10 cm vastagságban és 1/2 m²-nyi lapokban fordulnak elő első sorban a főte repedésében és a beszorult kövek mellett, valamint a kisebb párnányokon /bőven van a végpont közelében és a kiszélesedő rész magasabb zónáiban. A barlang falai nedvesek, bazaltnyiroktól csuszós vízhártya szivárog rajtuk lefelé. Bejárathoz közeli, kiszélesedő részben barlangi keresztspókokat /Meta menardi/ láttunk, törmelékes aljának felszínén pedig egy évnél nem idősebb tevéből származó szarvas /Cervus elaphus/ végtagsontot, melyen nagy valószínűséggel rókatól /Vulpes vulpes/ származó rágasnyomok voltak. A barlang ásatása és ezzel egyidejű további feltáró bontása biztatónak látszik. A törmelékben valószínűleg paleontológiai és történelmi leletek is előfordulnak. A barlang törmelékkitöltéses aljából, az aknákból a beszorult kövek elmozdítása után jó lehetőségünk van arra, hogy további részekbe juthassunk. Hazai viszonylatban az egyik legjelentősebb bazaltbarlang- szorongást keltő és lenyűgöző méretein, formáján túl iskolapéldája a tektonikus barlangkeletkezés egyik változatának, meszes ásványképződményei meglepőek. További szakjellegű kutatása és feltáró bontása jelentőségét minden bizonnyal emelné.

A rá vonatkozó irodalom sorszámai: 1, 2, 3, 4, 9, 10, 12, 15, 16, 17, 18, 20.

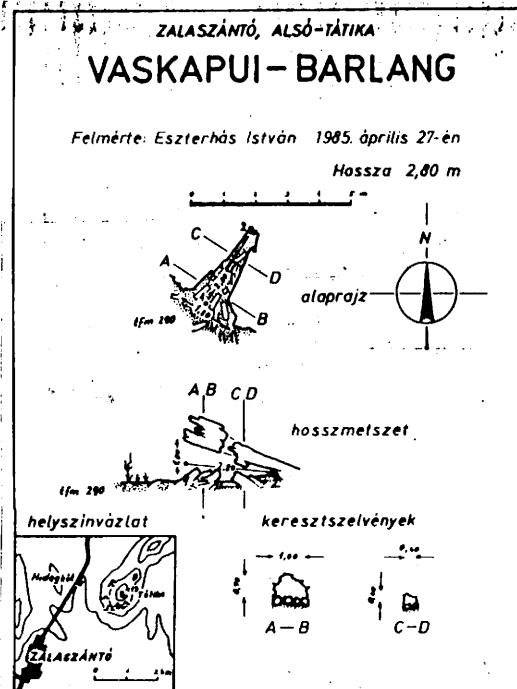
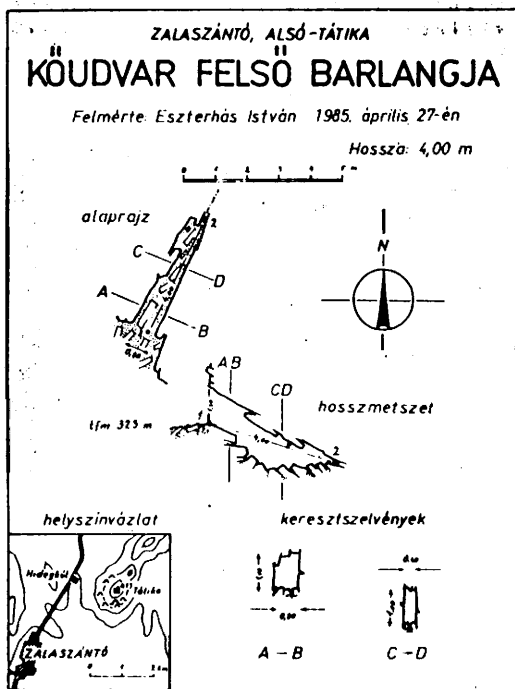
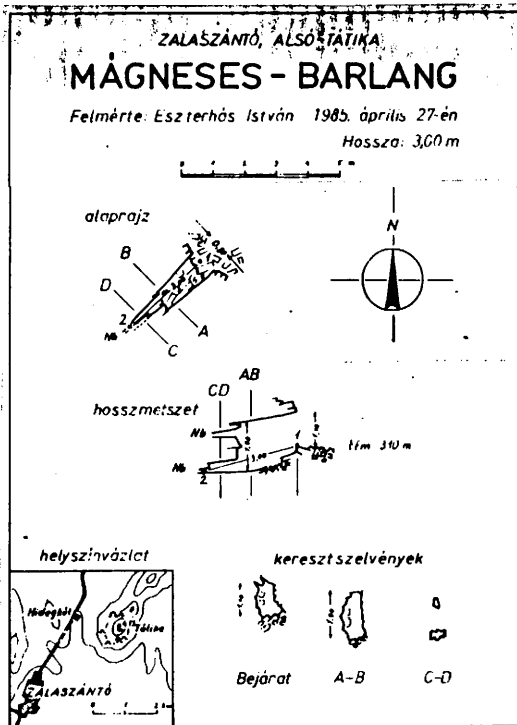
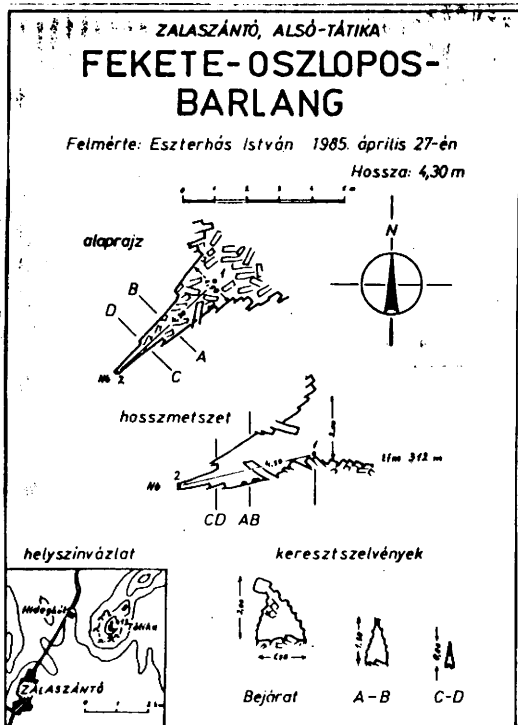
2. Mágneses-barlang

Hidegkutról az országszerte kék turistajelzést követve menjünk kelet felé, a Tátika irányába kb. 1 km-t, egész a bazaltperemig, a természetvédelmi terület jelzőtábláig. A táblától kb. 200 m-re, északnyugat felé a bazaltperemen leomlott hatalmas kőtuskói között találjuk a Mágneses-barlangot a Fekete-oszlopos-barlang szomszédságában. A Mágneses-barlang a kisebb és valamivel alacsonyabbban van a másiktól. Bejárata északkelet felé néz. Az iránymeghatározást ez esetben is a Nap állása segítségével végeztük, mert a barlangot magabafoglaló kőzet vastartalma igen magas /a kompassz mágneestűjét képes megfordítani/. A barlang korábban ismeretlen volt - legalábbis irodalmi említése nincs, bár a hegy középkori várának védelmi, stratégiai terveit készítőik bizonyára ismerték, de tőlük írásos emlék nem maradt ránk. Elnevezését feltűnő mágneses anomáliája miatt kapta. 80 cm széles, 110 cm magas bejáratát követően befelé mélyül és enyhén szűkül a barlang. Tulejdonképp csak egyetlen 80 cm széles, 150 cm magas fülkéből áll, melynek végpontjából alul és fölül is szűk rések vezetnek tovább. Ezek közül az első 150 cm-ig járható, majd járhatatlanná szűkül, a felső rész már az elején is járhatatlanul szűk. Meglehetősen omlásveszélyes Üreg. A hosszanti tengelyével párhuzamos bazaltoszlopok aránylag könnyen leválnak, így oldalfalai és mennyezete is instabil. Alját a levált bazaltoszlopok leza törmeléke kópi. Járható hossza mindössze 3 m. Bejárásához semmiféle segédeszközre nincs szükség, de nagyon óvatosan kell mozogni benne. Kialakulását tekintve vulkáni kőzetekben másodlagos uton létrejövő üregek csoportjába tartozik, ezen belül atektonikus keletkezésű barlangnak tekintjük. A bazaltperemről leszakadt és lecsuszott sokméteres sziklatömbben fellépő egyenetlen alálamasztás okozta feszültségek hatására keletkezett repedés mentén alakult a barlang. Helyi jelentőségű kisebb barlang, melynek további kutatása újabb eredményeket nem ígér.

Irodalmi említése nincs.

3. Fekete-oszlopos-barlang

Zalaszántó határában, az Alsó-Tátika északnyugati falában van a barlang. Hidegkutról azonos módon jutunk el hozzá, mint az előbb leírt Mágneses-barlanghoz. A Fekete-oszlopos-barlang a Mágneses-barlang szomszédságában van, attól néhány m-rel keletre és 2 m-rel magasabban. Hasonlóan az előbb leírt barlanghoz, korábban ismeretlen volt. Elnevezését a körülötte levő sziklaoldalból és magából a barlangból ágyúcsőként meredező fekete bazaltoszlopokról nyerte. A barlang egy vízszintes tölcsérszerű Üreg. Asszimetrikus háromszögformájú szája 2 m magas és 1,50 m széles. Befelé egyre keskenyedik és alacsonyodik - 4,30 m után már csak járhatatlan rész. Fokozott óvatossággal járható omlásveszélyes barlang. A hosszanti tengelyével párhuzamos bazaltoszlopok könnyen leválnak, sőt némelyikük

félig kibillenve Damoklész kardjeként lóg be az Üregbe. A barlang befelé lejtő alját a lepergett, részben összetört bazaltoszlopok alkotják. Mint már említetttem, teljes járható hossza 4,30 m. Bejárásához segédeszközre nincs szükség. Genetikája teljesen megegyezik a tőle néhány m-re levő Mágneses-barlanggal - ez is atektonikus barlang. A repedés lassu, fokozatos szétnyílása jelenti az elsődleges keletkezési fázist, majd a klimatikus hatások a bazaltoszlopok leválasztásával tovább növelik a barlang térfogatát. Helyi jelentőségi kisebb barlang. További kutatása nem látszik biztatónak. Irodalmi említése nincs.

4. Tátikai-hasadékbarlang

Egyéb elnevezései: Tátika-várhegyi-barlang, Tátika várhegyi járhatatlan barlang. Az Alsó Tátika déli falában van a barlang. A Zalaszántó és Bazsi között Hidegkútpusztáról az országos kék turistajelzés mentén menjünk keletre, átkelva a Tátika természetvédelmi területén, kb. 2 km után a bazaltmezéről lejtőve tábla jelzi, hogy már egyhagyott a természetvédelmi területet. /Sarvay, vagy Lapostanya felől is könnyen elérhetjük a Tátika déli részénél lévő természetvédelmi terület határát jelző táblát./ A táblától nagyjából nyugat felé /255°/ kb. 300 m-rel az egyre magasabbá váló bazaltfalban, nehezen észrevehető helyen találjuk a barlangot. Tekintélyes törmelékhalom tetején, ahol az a falhoz ér sűrű bodzafa /Sambucus nigra/ takarja a barlang délnyugat felé néző száját. A barlang hasadékszája 3,50 m magas és 0,50 m széles. Üregét a befelé egyre keskenyedő, de mindvégig magas /2,10 - 2,80 m/ hasadék alkotja. Falán és környékén a barlang hossz tengelyével párhuzamos, kifelé 40°-osan emelkedő, ives bazaltoszlopok barázdákat képeznek. Alját laza földes törmelék alkotja. Mennyire zetéből több bazaltoszlop félig kibillenve, fenyegetően lóg lefelé. Beboltozott része alatt mért hossza mindössze 2,55 m. Bejárásához semmiféle segédeszközre nincs szükség. Genetikailag a vulkáni kőzetekben másodlagos uton létrejövő üregek csoportjába tartozik, ezen belül pedig tektonikus keletkezésű barlangnak tartjuk. A bazaltfal peremére merőleges repedés mentén klimatikus tényezők hatására váltak le a bazaltoszlopok. Jól szellőző, száraz barlang. Törmelékkitöltése ásátásra alkalmas. Helyi jelentőségű kis barlang, mely egy személy bivakolására megfelelő - szemléletes példája a tektonikus eredetű barlangképződésnek. Ásatása talán eredményes lehet. A rá vonatkozó irodalom sorszámai: 4, 9, 11.

5. Kőudvar alsó barlangja

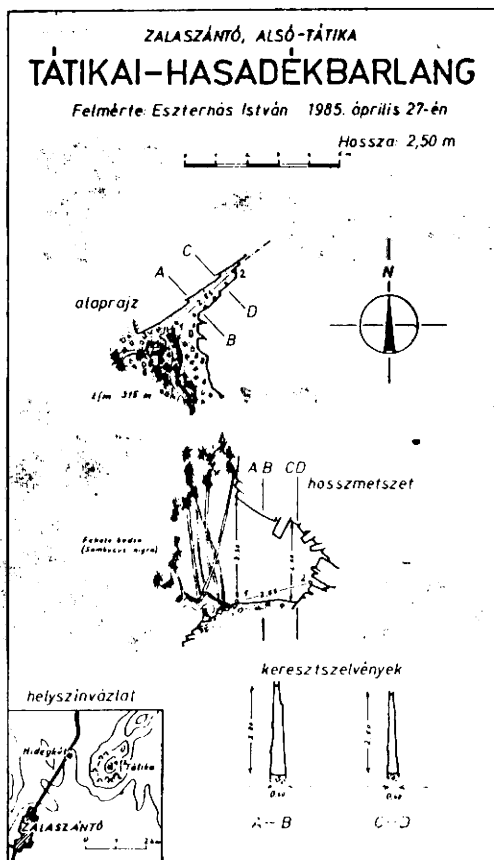
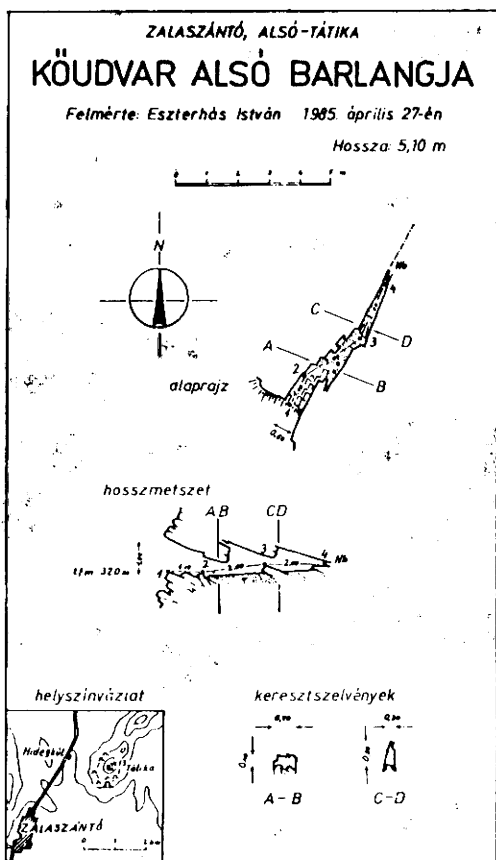
Hasonlóan közelíthatjuk meg, mint a Tátikai-hasadékbarlangot, csak a természetvédelmi terület határát jelző táblától még tovább, 350 m-t menjünk nyugat felé. A déli fal legmagasabb része előtt /Tínóállás/ a sziklaperem több repedéstől átjárva, beugrókkal tagolva, lépcsőzetessé, "csipkessé" válik. E részen, 5 m-es relatív magasságban egy 4 X 5 m alapterületű kőudvar alakult. A kőudvar alatti nagyjából függőleges, de /gyakorlattal rendelkezőknek/ a kiálló bazaltoszlopvégeken szabedon kimaszható sziklafalban nyílik délnyugat felé néző szája. /A kőudvar szintjében, e barlangtól magasabban a Kőudvar felső barlangja van./ Korábban ismeretlen volt, irodalmi említése nincs. Nevét a kőudvarhoz való térbeli viszonyáról kapta. Bejárata 1 m magas, 60 cm széles. A barlangot három tagból álló kuszójárat alkotja. A repedés, mely mentén kialakult nem egészen párhuzamos a kőzet oszlopos tagoltságával. Emiatt van, hogy a barlang lépcsőzetesen eltolt három egymással párhuzamos tagból áll. A párhuzamos részek egymásbaszakadásánál a kuszójárat kiszélesedik és magasabbá válik. Alját leszakadt bazaltoszlopokat tartalmazó laza morzsalékos törmelék tölti ki. Teljes hossza 5,10 m. Bejárásához legfeljebb elemlámpa szükséges. Genetikailag a vulkáni kőzetekben másodlagos uton létrejövő üregek csoportjába tartozik, ezen belül pedig tektonikus keletkezésű barlangnak tartjuk. Az alját alkotó törmelék fel színén orsócsiga /Lacinaria sp./ házakat és egy pocok /Microtus sp./ állkapcsot találtunk. Kitöltése ásátásra alkalmas. Helyi jelentőségű kisebb barlang. Esetleges ásátása jelentőségét talán növelné. Irodalmi említése nincs.

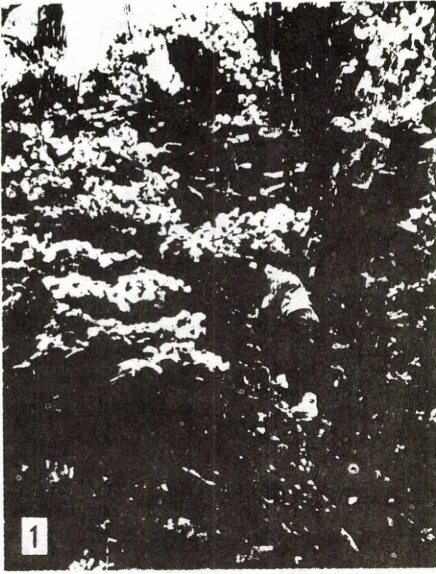
6. Kőudvar felső barlangja

Az előbb leírt barlang közvetlen szomszédságában találjuk, így megközelítése azonos azével. A kőudvar szintjéből nyílik délnyugat felé a szája. Korábban ismeretlen volt, irodalmi említése nincs. Nevét a kőudvarról kapta - a két itteni barlang közül ez van magasabban. Bejárata 1,20 m magas és 80 cm széles. A bazaltoszlopok dőlésének megfelelően 30°-os lejtésű üreg. Szélessége 80 cm, mindössze középen szűkül össze 40 cm-esre. Alját középre lejtő nagyméretű laza kőtörmelék borítja. Teljes hossza 4 m. Bejárásához segédeszközre nincs szükség. Genetikailag ez is a vulkáni kőzetekben másodlagos uton létrejövő tektonikus barlangok csoportjába tartozik. Helyi jelentőségű kisebb tektonikus barlang. További kutatása nem sok reménnyel kecsegtet. Irodalmi említése nincs.

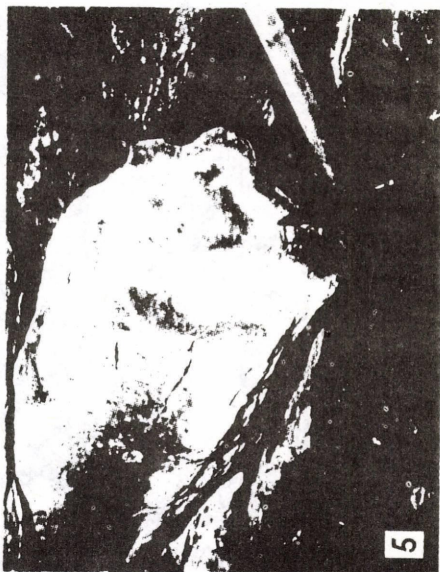
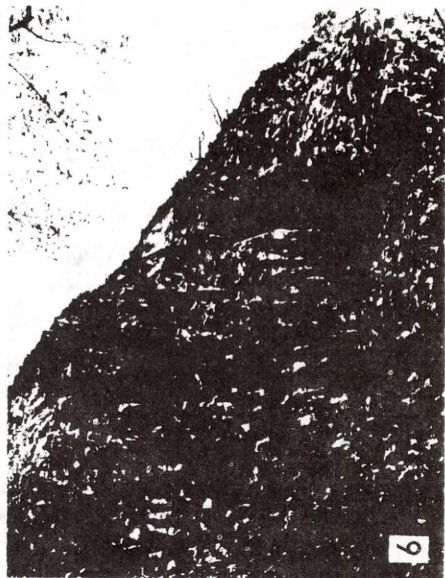
7. Vaskapui-barlang

Az Alsó-Tátika délnyugati szorosának, a Vaskapunak előterében található barlang. Hidegkútpusztáról a Sarvaly felé vezető, a Tátikát délre kerülő erdészeti územi úton menjünk kb. 1,5 km-t, majd az utkereszteződésben balra, északkelet felé térjünk le az erdőbe. Ez a régi kék keresztrel jelzett turistaösvény /az új kék kereszt-jelzés az erdészeti územi úton vezet!/. Nagyjából 500 m-t haladva az enyhe emelkedőn a Vaskapu előterébe érünk, a rég felhagyott kőbányába. A bánya egyik középső alacsony kőtömszében a járószintről nyílik délnyugat felé a barlang szája. Irodalmi említése nincs, bár az egykori bányamunkások minden bizonnyal tudtak róla. 1 m magas, 1,80 m széles szájjal kezdődik, majd magassága és szélessége fokozatosan csökken. Mennyezetéből középtájban kúrtózerű felszakadás vezet a befoglaló kőtömsz tetejére. Alját többnyire nagyméretű darabokból álló kötőrmelék tölti ki, a végpontnál kevés földes kitöltés van. Teljes hossza 2,80 m. Bejárásához segédeszközre nincs szükség. Genetikailag a vulkáni kőzetekben másodlagos úton létrejövő Üregek csoportjába tartozik, ezen belül atektonikus keletkezésű barlangnak tartjuk. A Vaskapu az Alsó-Tátika bazaltperemében kőzetomlással létrejött szakadás. A lecsuszott kőtömszök egyikében az egyetlen alátámasztás miatt létrejött repedés mentén keletkezett a Vaskapui-barlang. Helyi jelentőségű kis üreg. Irodalmi említése nincs.

I. Fényképtábla: 1. Peremre merőleges törés az Alsó-Tátika falában. 2. A Tátikai Remete-barlang bejárata. 3. A Remete-barlang a peremmel párhuzamosan a bazaltoszlopok mentén nyílt szét. 4. A peremre merőleges törés mentén alakult a Tátikai-hasadékbarlang /Fotó: Gönczöl I./

II. Fényképtábla: 5. Cseppkőkéreg a bazaltoszlopon. 6. Oszlopos elváiású bazalt a Tátika Szentkereszt nevű sziklafalán. 7. Széthúzóódó törés alkotta a Kóudvar felső barlangját. 8. A Fekete-oszlopos-barlang atektonikus keletkezésű üreg /Fotó: Gönczöl Imre/.

IRODALOM — LITERATUR

- BERTALAN K. /1958/: Magyarország nem karsztos eredetű barlangjai - Karszt és Barlangkutatási Tájékoztató p.13-21.
- BERTALAN K./1972/: Barlangok - in Deák M: Magyarország Magyarország 200 000-es Földtani térképsorozatához Veszprém L 33 - XII. - MAFI kiadvány Bp.
- ESZTERHÁS I. /1983/: A Bakony barlangjai - in Mészáros Gy: Bakony, Balaton-felvidék - Medicina Könyvkiadó Bp. p. 66.
- ESZTERHÁS I. /1984/: Lista a Bakony barlangjairól - Folia Musei Historico-naturalis Bakonyiensis - Zirc p. 13-30
- JUGOVICS L. /1948/: Adatok a Tátika-Prága-Sarvaly-hegyek vulkanológiai felépítéséhez - Föld. Közl. LXXVIII. köt. 1-12. füz. Bp. p. 196-205.
- JUGOVICS L. /1951/: Zelaszántó-Zsidi-medence bazalthegyeinek /Tátika-csoport/ felépítése - MAFI évi jelentése az 1945-47. évekről II.köt. Bp. p.259-290
- JUGOVICS L./1959/: Vulkanológiai és kőzettani megfigyelések a Tátika-csoport bazalthegyein - MAFI évi jelentése az 1955-56. évekről Bp. p. 153-178.
- JUGOVICS-CSÁNKNE/1956/: A Tátika-bazaltcsoport fekü-és fedőhomokjának eredete - MAFI évi jelentés Bp. p. 179-189.
- KORDOS L. /1984/: Magyarország barlangjai - Gondolat Könyvkiadó Bp. p. 306.
- LEEL-OSSY S. /1959/: Jelentés az 1959.évi karszt-és barlangkutatásairól - Karszt-és Barlangkutatási Tájékoztató Bp. /dec./ p. 29-31.
- MARGITTAY R. /1936/: A Balaton-part vár-és templomromjai - Balatonendréd 900 éves község Bp. p. 48.
- MARGITTAY R. /1942/: A Balaton-felvidék barlangjai - Balatoni Kurir Bp. /jun. 30./ p. 2-3.
- MAURITZ B. /1948/: A dunántúli bazaltok kőzetkémiai viszonyai - Földt. Közl. LXXVIII. köt. 1-12 füz. Bp. p. 134-169.
- MAURITZ-HARWOOD/1936/: A Tátika-csoport bazaltos kőzetei - Mat. és Termud. Ért. Bp. LV. köt. I.rész, p. 75-103.
- ÖRVÖS J. /1965/: Balaton-felvidék - Sport Lap- és Könyvkiadó Bp. p. 248.
- SZEMERLEY /1848/: Balatoni képes utikalauz
- SZENTÉRY GY./1971/: Caves Formed in the Volcanic Roka of Hungary - Karszt- és Barlangkutatás Bp. p. 117-129.
- VENCZLIK L. /1976/: Tátika vára - Zelaszántó, turautvonalak - in Dely X: Várurak kalauza, Dunántul - Medicina Könyvkiadó Bp. p. 289.
- VITALIS I. /1911/: A Balaton-felvidéki bazaltok - A Balaton Tud. Tanul. Ered. Tihany II. köt. 2. fejezet, p. 1-169.
- Anonim /1953/: Megtalálták a Tátika Remete-barlangját - Idegenforgalmi Tájékoztató IV.évi. 5. sz. Bp. /máj.15./ p. 28.

DIE BASALTHÖHLEN DES GEBIRGES TÁTIKA

Das Tátika ist ein auf Sandboden gelagertes Gebirge mit der Form eines doppelten Stumpfkegels, das sich im westlichen Teil des Bakony befindet. Während des ehemaligen Vulkanismus dieses Gebietes war aus der dünnflüssigen Lava ein schwarzer Basaltschicht entstanden, der sich in Säulen aufgeteilt hatte. Rund um dem Basaltkegel wurde das Sandstein allmählich zerstört, und auf dieser Weise hat sich der Basaltschicht in eine relativ erhöhte Lage emporgehoben. Je doch ist auch das sandige Grundgestein unter dem Basaltschicht - wenn auch in bescheidenem Masse - vor allem auf seinen Rändern einer ständigen Zerstörung /Erosion/ ausgesetzt, und zwar infolge einer Herauspressung sowie unterirdischer linearer Erosion. Dadurch wird die Unterstützung des Basaltschichtes an seinen Rändern instabil gemacht: die Basaltdecke wird zerbröckelt und seine losgelösten Teile rutschen in Tiefe herunter. Aus einigen der entstandenen Spalten haben sich im Laufe der Zeit tektonische oder atektonische Höhlen gebildet. In dem Unteren Rande des Gebirges Tátika sind 7 solche postgenetische Basalthöhlen vorhanden. Am bedeutendsten von ihnen ist die ungef. 40 m lange "Remete-barlang"/Einsiedler-Höhle/, die entlang einer mit dem Rande der Basaltdecke parallel laufenden Bruchlinie entstanden war, an seiner Wand, die von schwarzen Basaltsäulen gebildet wird, sieht man stellenweise Kalzit-Tropfsteine.

A szerző címe /Anschritt des Verfassers/:

ESZTERHÁS István
H-8045 Isztimér
Köztársaság u. 157.